

Dr hab. Sławomir Łodziński, prof. ucz.
Wydział Socjologii, Uniwersytet Warszawski
s.lodzinski@uw.edu.pl

**Recenzja osiągnięcia naukowego i całokształtu dorobku naukowego
w Komisji Habilitacyjnej Pani doktor Barbary Skoczyńskiej – Prokopowicz
prowadzonej przez Radę Dyscypliny Naukowej Nauki Socjologiczne
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie**

1. Wstęp (przebieg kształcenia i pracy zawodowej Habilitantki)

Droga zawodowa i naukowa pani dr Barbary Skoczyńskiej - Prokopowicz została ukształtowana przez jej wykształcenie filologiczne oraz zainteresowania socjologiczne. Jest ona z wykształcenia germanistką, absolwentką Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, na którym uzyskała tytuł magistra germanistyki w 1979 r. Studia doktoranckie z socjologii odbyła na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w latach 2002–2005. Na nim też uzyskała w 2005 r. stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Rola public relations w kształtowaniu wizerunku banku. Studium na przykładzie banków Rzeszowa”, której promotorem był prof. dr hab. Jarosław Koral.

W latach 1979-1981 pracowała jako pracownik dydaktyczny (lektor) w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych na Politechnice Śląskiej w Gliwicach, a następnie od 1981 r. w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych w filii UMCS w Rzeszowie. Od 2001 r. do dnia dzisiejszego pracuje na Uniwersytecie Rzeszowskim jako pracownik dydaktyczny w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych w Centrum Języków Obcych (pełni tam obecnie funkcję zastępcy dyrektora ds. jakości kształcenia). W latach 2009 - 2016 pracowała ona także w Wyższej Szkole Prawa i Administracji (obecnie Rzeszowska Szkoła Wyższa) w Rzeszowie jako pracownik naukowo-dydaktyczny odpowiedzialny za prowadzenie specjalności „Pracy socjalnej” oraz „Pracy socjalnej i resocjalizacji” (do jej obowiązków należało opracowywanie programów nauczania, prowadzenie wykładu monograficznego i seminarium dyplomowego).

2. Główne osiągnięcie naukowe Habilitantki (analiza merytoryczna)

Pani dr Barbara Skoczyńska-Prokopowicz do oceny w swoim przewodzie habilitacyjnym przedstawiła jako osiągnięcie naukowe publikację książkową pt. „Społeczne skutki migracji zarobkowych. Na podstawie opinii mieszkańców Podkarpacia” (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018). Główny problem badawczy sformułowała ona w postaci dwóch pytań: jakie skutki społeczne niosą za sobą migracje zarobkowe osób, które podjęły taką decyzję? oraz, w jaki sposób oceniają to zjawisko młodzi ludzie (studenci), którzy być może staną przed podjęciem takiej decyzji w najbliższej przyszłości? (s. 143). Habilitantka, aby odpowiedzieć na te pytania przeanalizowała opinie trzech grup mieszkańców Podkarpacia: 96 migrantów, 284 studentów oraz 61 studentów kursów zaocznych kierunku „Organizacja pracy socjalnej”. Jak podkreślała w swojej pracy, uzyskane przez nią materiały w postaci

odpowiedzi i opinii respondentów pozwoliły jej określić sposób postrzegania przyczyn migracji, jak również ich najbardziej istotne cechy i skutki społeczne.

Głównym motywem wyboru takiego tematu badawczego były zainteresowania Habilitantki procesami formowania regionalnego rynku pracy wraz z powstawaniem regionalnej polityki konsolidacji kapitału społecznego, które uczyniły „jako zasadne podjęcie socjologicznej interpretacji problematyki migracji w świadomości społecznej. Migracja stanowi podstawowy element (de)konstruowania i podtrzymywania nowoczesnego rynku pracy w obszarach transgranicznych, jest czynnikiem demobilizacji lub mobilizacji lokalnego kapitału społecznego. Tym większej wagi nabierają próby teoretycznego i empirycznego przeanalizowania zjawiska i przedstawienia istniejących koncepcji” (s. 15).

Książka ta liczy sobie 279 stron. Składa się na nią pięć rozdziałów merytorycznych, Wstęp oraz Wnioski i zakończenie, a także obszerna Bibliografia, aneks z kwestionariuszami wywiadu dla osób wyjeżdżających z kraju oraz studentów oraz (co było dla mnie nowością) krótkie recenzje wybranych prac na temat migracji.

Habilitantka we „Wstępie” (s. 15-21) przedstawiła główne pytania badawcze oraz założenia swoich badań, a także szeroki kontekst współczesnych migracji w Polsce i w województwie podkarpackim. Zwróciła ona uwagę, że w zasadzie z wyjątkiem miasta Rzeszowa, mieszkańcy tego regionu, tak starzy, jak i młodzi mierzą się z brakiem pracy i koniecznością szukania jej poza jego granicami. Decyzje te dotyczą zarówno poszukiwań pracy na terenie Polski, jak i poza jej granicami, w krajach europejskich i USA (tradycyjnym kraju emigracji mieszkańców y tego regionu, czyli dawnej Galicji). Praca za granicą, choć często przekłada się na poprawę kondycji finansowej i sytuacji życiowej takiej osoby oraz jego (jej) rodziny, to niesie jednak często ze sobą negatywne skutki w postaci pogorszenie się relacji rodzinnych (ze współmałżonkiem i z dziećmi), co może prowadzić do rozpadu całej rodziny.

Autorka w rozdziale I („Zjawisko migracji w świetle opracowań naukowych i źródeł prawa”, s. 22-67) starała się opisać socjologiczne rozumienie zjawiska migracji międzynarodowych (zewnętrznych), jak i ich historię wraz z regulacjami polityczno-prawnymi na ziemiach polskich poczynając od okresu średniowiecza poprzez okres zaborów i czas po uzyskania niepodległości w 1918 r. aż do dnia dzisiejszego (autorka kończy omawianie na regulacjach prawnych przyjętych w połowie dekady lat 2000-tysięcznych).

Jest to rozdział zdecydowanie opisowy. Mam następujące uwagi do tego rozdziału. Po pierwsze, jest to raczej opis migracji i uwarunkowań polityczno-prawnych niż dokładny opis regulacji prawnych. Niektóre z tych informacji zostało powtórzonych w rozdziale drugim. Dotyczy to zwłaszcza podrozdziału 1.4.1. (Akty prawne i instytucje umożliwiające migracje ludności na ziemiach polskich na przestrzeni wieków, od s. 41 do s. 62) oraz 1.4.2. (Współczesne regulacje prawne imigracji i emigracji, od s. 62 do 65). Po drugie, aktualizacji wymaga opis regulacji prawnych, gdyż po uzyskaniu członkostwa przez Polskę w Unii Europejskiej zmiany prawne na tym polu następowały często i szybko. Nie zostały także odnotowane w książce zmiany prawne związane z reakcją władz państwa na kryzys migracyjny z 2015 r., jak i nie zostały zauważone procesy imigracji zarobkowej z kolei do naszego kraju, głównie z Ukrainy (przypominam, że książka została wydana w 2018 r.). Po trzecie, w podrozdziale o polityce migracyjnej państwa 1.5. (s. 66 – 68) autorka, mimo że odwoływała się parokrotnie do dokumentu o polskiej polityce migracyjnej (patrz m. in. przypisy nr 6, 20, 134), to w tej części pracy w ogóle do niego nie nawiązała, jak i dyskusji po odrzuceniu tego programu w 2016 r. Pisze ona raczej o tym, jak powinna wyglądać modelowa polityka migracyjna naszego kraju i jakie problemy społeczne powinna ona rozwiązywać niż o tym, jaka ona rzeczywiście była i jak próbowała reagować na problemy emigracji zarobkowej (zwłaszcza poakcesyjnej) obywateli Polski.

Habilitantka w rozdziale II pt. „Zarys wybranych teorii migracji (s. 68-99) opisuje teorie i koncepcje migracji, zwłaszcza o charakterze zarobkowym (ekonomicznym). Jest to długie,

czasami nawet żmudne, ale dobre ich omówienie uwzględniające ich zmiany i ewolucję w czasie¹. Żałuję, że w Podsumowaniu tego rozdziału (s. 98-99) autorka tej pracy nie napisała, do jakich koncepcji teoretycznych będzie nawiązywała w analizie zebranego przez siebie materiału empirycznego i jak będzie próbowała interpretować uzyskane przez siebie wyniki badawcze.

Habilitantka dalej w rozdziale III pt. „Migrujący obywatele Galicji i powojennego polskiego Podkarpacia” (s. 100-139) starała się opisać migracje i ich specyfikę z regionu Podkarpacia (województwa podkarpackiego). Jego lektura jest ciekawa, choć częściej stanowi on opis dziejów procesów migracyjnych w całym kraju niż w samym tym regionie (dotyczy to zwłaszcza stron pracy od 101 do 120). Dodatkowo, opis sytuacji gospodarczej i demograficznej województwa podkarpackiego jest zamknięty na latach 2012/2014, a sama autorka nie odwołuje się do bardziej aktualnych opracowań oraz danych gospodarczych². Zabrakło też większego zwrócenia uwagi na specyfikę społeczną i tradycje kulturowe ruchów migracyjnych w tym regionie³, a także odwołań do bardziej aktualnych opracowań społecznych skutków fali migracji poakcesyjnych z Polski po 2004 r. oraz skutków kryzysu migracyjnego z 2015 r.⁴

Habilitantka w rozdziale IV pt. „Założenia badań doświadczeń migracyjnych w opinii społecznej mieszkańców Podkarpacia” (s. 140-162) opisała założenia i metodologię swoich badań. Badanie w wypadku pierwszej grupy – migrantów dotyczyło osób wylatujących z kraju na lotnisku w Rzeszowie, a także podróżnych z dworca autobusowego, z którego odjeżdżają autobusy międzynarodowe (wszystkie badane osoby wyraziły zgodę na udzielenie odpowiedzi). Wywiady te zostały przeprowadzone w okresie kwietnia – maja 2013 r. Problemem pozostaje tutaj, na co także wskazuje autorka, ocena reprezentatywności uzyskanych danych.

Drugie badanie w postaci wywiadów kwestionariuszowych zostało przeprowadzone wśród studentów Wydziału Prawa i Administracji oraz Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, a także studentów II stopnia administracji (specjalność „Organizacja pracy socjalnej”) będących studentami Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Przemysłu (Zamiejscowy Wydział w Rzeszowie). Autorka dokonała losowania próby we wskazanych zbiorowościach studentów, biorąc dodatkowo pod uwagę fakt, iż ze względu na studiowane przez nich kierunki i specjalności będą oni szczególnie uwrażliwieni na problemy społeczne wynikające z migracji. Badanie to zostało przeprowadzone w okresie stycznia – lutego 2013 r.

Z kolei badanie trzecie było prośbą skierowaną do studentów administracji Wydziału Prawa i Administracji WSPiA w Rzeszowie (specjalność organizacja pracy socjalnej) o

¹ Habilitantka odwołuje się tutaj zwłaszcza do znakomitego opracowania: A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, „Prace Migracyjne” nr 49, Instytutu Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003. Mogę w tym miejscu dodać, że nie mogę zgodzić z twierdzeniem autorki (s. 90), że Douglas Massey był twórcą koncepcji „skumulowanej przyczynowości”. Jej autorem był znany szwedzki ekonomista i socjolog Gunnar Myrdal, zaś Douglas Massey ją rozwinął i dostosował do współczesnych warunków migracji międzynarodowych.

² Autorka zamyka niekiedy omawianie danych na 2003 r. patrz – s. 138 „Należy również zauważyć, że na terenie Podkarpacia coraz częściej swoje pieniądze lokują cudzoziemcy, świadectwem czego są bezpośrednie inwestycje zagraniczne w regionie. Pod koniec roku 2003 na Podkarpaciu działały 244 spółki z udziałem kapitału zagranicznego, a ich liczba w latach 2000–2003 nie ulegała większym zmianom. Dominowały wśród nich spółki zatrudniające do 9 osób (57% ogółu). Z kolei duże spółki zatrudniające powyżej 249 osób stanowiły około 11% całej zbiorowości”.

³ Habilitantka nie uwzględniła tutaj ważnego dokumentu: *Sytuacja demograficzna Podkarpacia jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2017.

⁴ Jak np.: *Społeczne skutki poakcesyjnych migracji ludności Polski*, Raport Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2014; Jan Brzozowski, Paweł Kaczmarczyk, *Konsekwencje migracji poakcesyjnych z Polski dla kompetencji zawodowych i kulturowych polskiego społeczeństwa*, Ekspertyzy Komitetu Badań nad Migracjami PAN, Warszawa 2014.

przygotowanie dłuższej wypowiedzi pisemnej, która została zebrana w formie elektronicznej i papierowej w styczniu 2013 r. Tę grupę badanych tworzyli studenci zaoczní - dorośli mieszkańcy regionu z doświadczeniem życiowym i stażem pracy, zawodowa związani często z organizacjami lub agendami publicznymi zajmującymi się lokalną polityką społeczną.⁵ Uczestnictwo w dwóch pierwszych grupach badawczych miało charakter anonimowy i dobrowolny, zaś w badaniu ostatniej, trzeciej grupy wykorzystano wypowiedzi opatrzone imieniem i nazwiskiem, które w tekście książki zostały skrócone jedynie do inicjału.

Rozdział ten ma z natury rzeczy charakter opisowy i techniczny. Ma on jednak w przeważającej części charakter postulowany, tj. Habilitantka pisze przede wszystkim o tym, czym jest i jak powinno wyglądać prawidłowa procedura badawcza (odwołując się często do metodologii badań pedagogicznych). Mam duże wątpliwości metodologiczne dotyczące reprezentatywności uzyskanych danych zwłaszcza w wypadku pierwszej badanej grupy – czyli samych migrantów (czy i na ile jest ona reprezentatywna dla wyjeżdżających za granicę zbiorowości mieszkańców województwa podkarpackiego?), a dodatkowo autorka w ogóle nie napisała o samym przebiegu swoich badań (np. kto i jak prowadził wywiady na lotnisku lub na dworcu autobusowym? jakie były reakcje badanych? itp., jaka była ich atmosfera itp.). Podobne uwagi dotyczą przebiegu wywiadów kwestionariuszowych w grupach studenckich oraz zbierania ich pisemnych wypowiedzi.

Podobnie, mam też wątpliwości dotyczące wykorzystania do analizy wyników badań jakościowych koncepcji „długiego trwania” Fernanda Braudela (s. 155-158; czy rzeczywiście ta koncepcja różnych czasów historycznych w swojej oryginalnej wersji mogła zostać wykorzystana do badania postrzegania współczesnych migracji zarobkowych?), jak i wykorzystania przez nią procedury metodologii „teorii ugruntowanej” (s. 158-162), gdyż kolejność przeprowadzenia badań nad poszczególnymi grupami badanych, ich reprezentatywność i sposób wykorzystania uzyskanych w ich trakcie danych (opisanych dalej w rozdziale V) nie wpisują się, moim zdaniem, w taką procedurę. Są one raczej skonfrontowaniem opinii na temat migracji różnych wiekowo i społecznie kategorii badanych pochodzących z tego samego regionu.

Rozdział V pt. „Opinie mieszkańców Podkarpacia o uwarunkowaniach i społecznych skutkach migracji – wyniki badań własnych” (s. 163–197) przedstawia uzyskane przez Habilitantkę wyniki jej badań. Zawiera on ogromną liczbę danych ilościowych w postaci tabel i wykresów począwszy od opisu motywów migracji i warunków decydujących o możliwości powrotu do kraju, do opisu stanu zdrowia, relacji towarzysko-rodzinnych i życia kulturalnego za granicą migrantów. Mimo, że ich lektura jest interesująca, to w przeważającej części jest to tylko przytoczenie wyników bez próby głębszego ich zinterpretowania (np. w postaci wykorzystania omówionych w rozdziale II koncepcji migracji), skonfrontowania z wynikami innych badań społecznych na temat migracji przeprowadzonych w tym samym regionie przez innych badaczy lub nawet w całym kraju i wybranych regionach (województwach) Polski.

Brak jest próby głębszego zastanowienia się nad problemem braku udzielania przez badanych odpowiedzi lub ich unikania poprzez wskazywania na kategorię „trudno powiedzieć” (jak np. w tabeli 34 mówiącej o tym, kto odwiedza emigranta za granicą – 43,3% odpowiedzi „trudno powiedzieć”, tabeli 44 opisującej argumenty za powrotem do kraju – 52,1% lub tabeli 45 opisującej argumenty opowiadające się za ich pozostawianiem za granicą – 40,6%).

Niektóre z kolei otrzymanych wyników mogły autentycznie frapować czytelnika tej książki (jak np. tabela 35 przedstawiająca sposoby spędzania czasu migranta podczas pobytu w

⁵ Habilitantka podkreśla, że studenci studiów niestacjonarnych na kierunku administracja o specjalności organizacja pracy socjalnej zostali poproszeni o napisanie, w jaki sposób definiują pojęcie migracji oraz przedstawienie własnej opinii na temat badanego zjawiska. W sumie w badaniu udział wzięło 61 osób, w tym 5 mężczyzn oraz 56 kobiet.

kraju - 16,7% badanych zadeklarowało, że w tym czasie „pije drinki” lub tabela 46 opisująca uczucia związane z brakiem rodziny - 5,2% badanych zadeklarowało odpowiedź „jestem zadowolony”), ale nie zostały one w ogóle omówione.

Ciekawe są również wyniki dotyczące opinie studentów, a właściwie studentek (większość badanych stanowiły tutaj kobiety) o zjawiskach migracji zarobkowych (s. 197-225). Zdecydowaną większość z ankietowanych osób (blisko 85%) знаła osobiście migrantów i zgodnie z ich opinią, taki wyjazd zarobkowy do innego kraju był akceptowany przez bliskich i rodzinę. Ważnym wynikiem było przekonanie większości badanych (ponad 90%) o polepszeniu się sytuacji materialnej rodziny migranta. Badani studenci dostrzegali także negatywne skutki migracji dla życia rodzinnego i wychowania dzieci. Ale mimo tego, połowa z nich bierze już pod uwagę możliwość wyjazdu za granicę po ukończeniu studiów wyższych argumentując to potrzebą zdobycia środków na mieszkanie i życiowe usamodzielnienie się. A ponad połowa z nich poczyniła już nawet w tym kierunku określone kroki, podejmując naukę języka obcego (angielskiego) na kursach lub zdobywając konkretne kwalifikacje dzięki specjalnym kursom zawodowym.

Podobnie jak poprzednim podrozdziale jest tutaj dużo zebranych danych, które w dużym stopniu pozostały surowe, nie poddane głębszej interpretacji i porównaniom. Mogą one jednak stanowić dla czytelnika ciekawy zbiór opinii i odczuć młodych ludzi na temat ich doświadczeń społecznych dotyczących współczesnych migracji zarobkowych w tym regionie, ich motywów i konsekwencji.

Podobne uwagi dotyczą także części podrozdziału 5.3. analizującej obraz migracji w wypowiedziach studentów studiów niestacjonarnych (s. 225–235). Badani zauważają, że emigracja zarobkowa stała się w tym regionie czymś społecznie uznanym, co jest wynikiem, ich zdaniem, szerszych zmian kulturowych. Nie stanowi ona jednak rozwiązania wszelkich problemów życiowych, a może rodzić problemy związane z życiem rodzinnym i wychowaniem dzieci. Badani studenci zwracają uwagę, że kobiety, jak i mężczyźni migrują do tych krajów, w których ich szanse na lepsze życie są większe niż tutaj w Polsce. Nie zawsze też musi chodzić o migrację o charakterze zarobkowym, gdyż można wyjeżdżać także w celach edukacyjnych lub turystycznych. Ale to właśnie pieniądze, a ściślej ich brak w kraju, stanowi najczęstszy powód emigracji z Polski. Dostrzegają oni także różnice w ocenie emigracji między mężczyznami i kobietami.

W części „Wnioski i zakończenie” (s. 236-242) Habilitantka podsumowuje swoje rozważania, przytaczając główne wyniki z rozdziału piątego. Wskazuje ona na szerokie, społeczne przyzwolenie na zjawisko emigracji w regionie Podkarpacia, które zdaniem jej badanych zapewnia im osobiście, jak i ich rodzinom satysfakcjonujące warunki życia. Co ważne, badani przez nią migranci podkreślają znaczenie uzyskania legalnej pracy za granicą wraz z ubezpieczeniem emerytalnym, zdrowotnym i rentowym oraz socjalnym. Dotyczy to także grupy młodych ludzi (badanych studentów), którzy w trakcie swojej nauki poważnie rozważają już możliwość podjęcia pracy za granicą, która umożliwi im lepsze warunki startu życiowego, wynajmu lub kupna mieszkania, a dalej założenia rodziny. O powszechności znaczenia zjawiska migracji świadczy to, że prawie wszyscy jej badani znali osobiście osoby, które pracują za granicą oraz które, w ich opinii, odniosły tam sukces życiowy polegający na posiadaniu pracy i normalnym funkcjonowaniu, co pozwoliło im zdobyć środki na utrzymanie rodziny w Polsce i oszczędności.

Książce towarzyszy Bibliografia, aneksy zawierające kwestionariusze, spis tabel i rysunków, a także omówienia w postaci krótkich not głównych prac w języku polskim poświęconym współczesnym migracjom z lata 2006-2013.

Generalnie książka ta budzi w mojej opinii sprzeczne oceny. Z jednej strony widać naprawdę poważny wysiłek autorki włożony w poznanie podstawowej literatury poświęconej migracjom (zarówno jej aspektom teoretycznym, jaki i historycznym w Polsce) oraz w

przeprowadzenie własnych badań. Otrzymała ona także, mim zdaniem, ciekawe wyniki (mimo zgłaszanych przez mnie wątpliwości metodologicznych) mówiących o Podkarpaciu jako regionie o silnej społecznie presji emigracyjnej.

Z drugiej strony praca ta budzi poważne moje uwagi krytyczne. Brakuje jej przede wszystkim spójności między warstwą opisową i teoretyczną a prowadzonymi przez Habilitantkę badaniami oraz uzyskanymi wynikami. Mimo, że praca ma charakter studium empirycznego, to rozdziały teoretyczne i opisowe nie układają się w całość z kolejnymi rozdziałami omawiającymi same badania i wyniki. Moim zdaniem, Habilitantka nie wykorzystwała zupełnie ogromnego ładunku opisywanej przez nią literatury teoretycznej w rozdziale drugim, co pozwoliłby jej opisać specyfikę migracyjną regionu Podkarpacia. Mogłaby ją wyjaśniać jako np. wynik peryferyjnego położenia gospodarczego tego regionu w Polsce - w kraju o podobnym – peryferyjnym statusie w Europie. Nie spróbowała ona także bliżej scharakteryzować specyfiki tego województwa jako regionu o długiej tradycji (czy może wręcz nawet kulturze) emigracji, wykształconych sieciach migracyjnych i uznanych krajach emigracji, które częściowo uległy zmianie po 2004 r.

Brakuje w tej pracy pogłębionej interpretacji otrzymanych wyników, a także ich skonfrontowania z wynikami innych badań prowadzonych na Podkarpaciu na temat migracji (co uważam za poważny błąd⁶), podobnie jak i w całym kraju lub w innych regionach (województwach) Polski, jak np. opolskim lub podlaskim. Pozwoliłoby to Habilitantce na uchwycenie charakterystycznych cech migracji w tej części Polski.

Wymienione przez mnie braki stanowią, moim zdaniem, o małej wartości dodanej tej pracy. Nie wpisuje się ona bowiem w cały ważny nurt polskiej literatury socjologicznej poświęconej współczesnymi migracjom z perspektywy regionalnej⁷.

Jej wartość obniża także, moim zdaniem, styl pisania i nadmiar czasami pustego naukowego żargonu⁸.

⁶ Przejrzenie publikacji na ten temat w internecie pokazuje m.in. na następujące prace: Krystyna Leśniak-Moczuk, *Zagraniczna emigracja zarobkowa na obszarach wiejskich Podkarpacia*, w: *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych. Materiały Konferencyjne Uniwersytetu Rzeszowskiego*, Rzeszów 2007; J. Hałaj, M. Stec, *Zagraniczne migracje zarobkowe polskiej młodzieży w opinii studentów z województwa podkarpackiego - perspektywa psychologiczno-ekonomiczna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010; Anna Barwińska-Małajowicz, *Zagraniczna migracja zarobkowa młodzieży Podkarpacia na początku XXI wieku - raport cząstkowy z badań*, „Prace Naukowe. Procesy globalizacji i internacjonalizacji i integracji w warunkach współczesnej gospodarki światowej. Akademia Ekonomiczna w Katowicach” 2009, T. 2, s. 331-345; Anna Barwińska-Małajowicz, *Gotowość migracyjna studentów publicznych szkół wyższych w Polsce i Niemczech na przykładzie regionu Podkarpacia oraz Ostwestfalen-Lippe*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 221, s. 38-47; Piotr Cymanow, *Konsekwencje migracji zarobkowych na obszarach o niekorzystnej strukturze agrarnej*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2011, nr 15; Agata Surówka, *Problem migracji w Polsce wschodniej – statystyczna analiza zjawiska*, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 134, s. 71-81; Monika Puchalska, *Emigracja zarobkowa. Szansa na przyszłość czy droga donikąd w ocenie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z województwa podkarpackiego*, „Jagiellońskie Studia Socjologiczne” 2014, nr 4, s. 265-282. Autorka tej książki w ogóle nie odwołała się do tych prac, podobnie jak ich nie ma w Bibliografii.

⁷ Anna Horolets, Magdalena Lesińska, Marek Okólski (red.), *Raport o stanie badań nad migracjami w Polsce po 1989 roku*, Komitet Badań nad Migracjami PAN Warszawa 2018, s. 102-106.

⁸ Przykład znajdujemy już we Wstępie: s. 15 „Powstanie odrębnego obszaru socjologicznych eksploracji, którego przedmiot badań ograniczony jest do szeregu procesów i zjawisk, w tym konsekwencji procesów migracyjnych na strukturę społeczną, rynek pracy, dyfuzję kulturową itd. dowodzi złożoności problemu, a jednocześnie jego aktualności dla socjologii oraz społecznego *praxis*. Socjologiczna siatka pojęciowa – stanowiąc jeden z wyrazów autonomizacji subdyscypliny – rozwija eksplikacyjne modele heurystyczne rozumienia mechanizmów zmiany społecznej przez pryzmat przepływów ludnościowych od poziomu makrospołecznego do poziomu prowadzącego do ukształtowania nowych sensów i znaczeń, niejako rewaloryzacji świata społecznych interakcji”.

3. Ocena aktywności i pozostałego dorobku naukowego

W tej części recenzji chciałbym zwrócić uwagę na pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze i publikacyjne dr Barbara Skoczyńskiej - Prokopowicz. Były one ściśle związane z jej działalnością zawodową i zainteresowaniami naukowymi. Z jednej strony koncentrowały się one wokół problematyki tłumaczeniowej i tutaj Habilitantka ma publikacyjne osiągnięcia autorskie, do których należą podręczniki dotyczące kwestii tłumaczeń prawa ukraińskiego oraz nauki języka niemieckiego dla studentów ekonomii oraz innych kierunków społecznych.

Z drugiej strony są to publikacje związane z zainteresowaniami socjologicznymi Habilitantki. Należały do nich zarówno rozdziały w zbiorowych monografiach naukowych lub czasopismach. Ich tematyka jest różnorodna, począwszy od problemów wykluczenia społecznego i wypalenia zawodowego pracowników dydaktycznych poprzez funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego, teorie migracji i społeczne zagadnienia ruchów migracyjnych, a skończywszy na sytuacji ludzi starych we współczesnym społeczeństwie polskim i kwestiach „public relations” instytucji bankowych w Rzeszowie. Wiele z nich zostało przygotowanych w języku angielskim lub też ukraińskim i białoruskim (razem 13 publikacji). Niektóre z nich są oparte na własnych badaniach Habilitantki (prowadzonych najczęściej wśród studentów). Ale są to jednak w większości prace krótkie objętościowo, mające charakter bardziej komunikatów niż pogłębionych artykułów naukowych. Były one prawie wszystkie publikowane w naukowych czasopismach uczelnianych (jak np. Uniwersytetu Rzeszowskiego lub Politechniki Śląskiej), jak i zagranicznych uczelni (jak np. uniwersytetu w Odessie w Ukrainie lub w Preszowie w Słowacji). W przedstawionym dorobku Habilitantki brakuje przede wszystkim publikacji w krajowych i specjalistycznych czasopismach naukowych.

Z pewnością jednak do osiągnięć Habilitantki należą dwie publikacje w języku angielskim opublikowane w zagranicznych wydawnictwach naukowych (*Associations, Foundations and public benefit organizations in Poland Implementation of task within cooperation of public administration and citizens*. w: Hartwig J., Kroneberg D. W. (hrsg.) *Praxis Bürgerkommune: Bürgerbeteiligung – Bürgernähe – Bürgerengagement*, Berlin 2015, s. 233–250; *Social benefits of innovative public administration services*, w: Sampaio de Alencar M. (ed.): *Communication, Management and Information Technology*, Taylor and Francis Group, London 2016, s. 17–22).

Habilitantka była również współredaktorką dwóch prac zbiorowych poświęconych kwestiom wychowania i edukacji (wydanych w ramach Uniwersytetu Rzeszowskiego). Jest również redaktorem językowym w zakresie języka niemieckiego w periodyku naukowym wydawanym przez Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego pt. „*SEMINARE. Poszukiwania naukowe*”.

Habilitantka w ramach swojej pracy naukowo-badawczej współpracowała z krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami naukowymi, realizując różnego rodzaju projekty i wydając publikacje. Ma ona także za sobą ciekawe staże naukowe (m.in. w Hochschule Bremen, w Hiszpanii - Sargaoissie, Ukrainie – Lwowie i w Mińsku). Dzięki nawiązanym naukowym relacjom z naukowcami z tych ośrodków poszerzała w różnych sferach swoje kompetencje badawcze.

Pani dr Barbara Skoczyńska-Prokopowicz była również aktywnym konferencyjnie naukowcem. Brała udział w na 20 konferencjach naukowych z własnymi referatami. Dużą z nich część stanowiły konferencje międzynarodowe, w tym 9 zagranicznych i 11 krajowych, w tym z referatem na Zjeździe Socjologicznym w Szczecinie w 2013 r.

Podsumowując ten fragment recenzji stwierdzam, że w mojej ocenie Habilitantka wykazała się aktywnością naukową, ale wartość tej działalności obniża jednak poważnie status jej publikacji naukowych (które w większości były umieszczane w czasopismach uczelnianych) oraz zupełnie brak ich naukowej widoczności. Szerszy odbiór jej publikacji w środowisku

naukowym jest praktycznie niewidoczny - Google Scholar nie odnotowuje żadnego cytowania prac Habilitantki. W wykazie osiągnięć naukowych Habilitantki nie ma również żadnego odwołania i podania danych o charakterze nauko-metrycznym, jak i punktacji Impact Factor dla jej publikacji. To decyduje, że pole pozostałej aktywności naukowej oceniam negatywnie.

4. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Dr Barbara Skoczyńska-Prokopowicz jako pracownik naukowy prowadziła szereg zajęć dydaktycznych zarówno obowiązkowych, jak fakultatywnych (w tym zwłaszcza wykład monograficzny „Instytucje Polityki Społecznej”) oraz seminaria dyplomowe na studiach II stopnia (w latach 2009-2016 w Wyższej Szkole Prawa i Administracji, a obecnie Rzeszowskiej Szkole Wyższej) w ramach specjalności „Organizacja pracy socjalnej” oraz „Organizacja pracy socjalnej i resocjalizacja”).

Dwukrotnie pełniła funkcję promotora pomocniczego w przewodach doktorskich - w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie socjologia pani mgr Annie Lorens (tytuł rozprawy „Zatrudnienie wspomagane jako instrument wprowadzenia osób z niepełnosprawnością intelektualną na otwarty rynek pracy. Studium socjologiczne”) oraz opracowania części socjologicznej pracy naukowej docenta Oлександra Turczaka zatytułowanej „Regulacje prawne sytuacji etniczno-narodowej i działalności społecznej Ukraińców w Polsce (lata 1918–1939)”.

Była ona promotorem około 120 prac dyplomowych magisterskich i recenzentem takiej samej liczby prac (120), co jest imponującym wynikiem.

Nie była ona do tej pory ani członkiem redakcji, ani rady naukowej czasopisma naukowego.

Jej dużym osiągnięciem dydaktyczno-organizacyjnym było stworzenie platformy „e-dydaktyka” dla jest Studium Języków Obcych Uniwersytetu Rzeszowskiego (platforma ta funkcjonuje od 2014 r. i jest, co należy podkreślić, autorską koncepcją i wdrożeniem Habilitantki).

Wszystkie wspomniane wyżej działania organizacyjne Habilitantki na rzecz macierzystej uczelni, jakim jest Uniwersytet Rzeszowski (podobnie jak i na rzecz Rzeszowskiej Szkole Wyższej) oraz jej duża aktywność dydaktyczna i popularyzacyjna zasługuje na ocenę pozytywną.

Habilitantka za swojej szczególne zasługi dla oświaty i wychowania otrzymała Medal Komisji Edukacji Narodowej w 2016 r.

5. Konkluzja

Przebieg dotychczasowej drogi zawodowej pani dr Barbara Skoczyńska-Prokopowicz, analiza jej osiągnięć naukowych oraz aktywności dydaktycznej i organizacyjnej wskazują, że jest ona pracownikiem naukowym o ogromnym doświadczeniu dydaktycznym i dużych osiągnięciach organizacyjnych. Przedstawiona przez nią publikacja książkowa pt. „Społeczne skutki migracji zarobkowych. Na podstawie opinii mieszkańców Podkarpacia” jako osiągnięcie naukowe nie spełnia jednak, moim zdaniem, wymagań stawianych kandydatom do stopnia doktora habilitowanego. W ocenie tej pracy przedstawiłem szereg argumentów przemawiających za takim wnioskiem, które powtarzając w skrócie mówią o braku spójności między warstwą teoretyczną pracy a analizą empiryczną oraz braku pogłębionej interpretacji uzyskanych danych (co dałoby szansę autorce tej pracy wskazania na specyfikę migracyjną

regionu Podkarpacia - województwa podkarpackiego), czego wymaga się od samodzielnego pracownika naukowego.

Podobnie negatywnie oceniam pozostałą aktywność naukową (przede wszystkim publikacyjną) Habilitantki.

Dlatego stwierdzam, że dorobek naukowy pani dr Barbary Skoczyńskiej - Prokopowicz nie spełnia wszystkich warunków stawianych przez ustawę o stopniach naukowych. Mając na uwadze te argumenty przedstawiam wniosek (i robię to z głębokim smutkiem) o niedopuszczenie Habilitantki do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Sławomir Łodziński

Sławomir Łodziński